MmV@eduskunta.fi

Maa- ja metsätalousvaliokunta 31.1.2023 klo. 10.00 / HE 289/2022 vp. / Lausuntopyyntö

Asia: HE 289/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämisestä Tenojoen vesistössä

Lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Kalatalousviranomainen esittää lausuntonaan seuraavaa:

1. Lakihankeen tausta ja tavoite sekä kalatalousviranomaisen kannanotto ja -otot

Kalatalousviranomainen toteaa, että se on antanut lausunnon 31.10.2022 aikaisemmasta luonnoksesta samaisessa asiassa ja vaikka sinänsä jäljempänä esitetty lausunto mukailee aikaisemman lausunnon perusteita, on nyt esitetyissä perusteluissa jossain määrin pyritty sisällöllisesti selkeämpään muotoiluun.

Hallituksen esityksen tavoitteena on Tenon lohikantojen voimakkaan heikentymisen hillitseminen sekä luoda edellytykset lohikantojen elpymiselle ja saattamiseksi kestävälle tasolle. Tätä varten lohenkalastus esitetään kiellettäväksi 1.6-31.12.2023.

1.1. Tutkimus- ja/tai kokemustieto koskien lohikantojen nykytilaa

Suomen ja Norjan yhdessä toteuttamaa lohikannan säätelyä varten annetussa tieteellisessä neuvossa (Status of the Tana/Teno River salmon populations in 2021 –raportti) suosituksena oli lohen kalastuksen lopettaminen kokonaan tai sen merkittävä rajoittaminen kalastuskaudella 2022. Alustavien Tenon vesistön kaikuluotaus-, videoseuranta- ja sukelluslaskentojen tutkimustulosten mukaan vaikuttaa siltä, että Tenon lohikantojen tila on enintään vuoden 2021 tasolla tai hieman tätä heikompi. Kun otetaan huomioon lohikantojen heikko tila vuonna 2021 ja sen perusteella annettu suositus sekä lohikantojen tämänhetkinen vuoteen 2021 verrattavissa oleva tila, on tieteelliseksi lähtökohdaksi lohenkalastuksen rajoittamisen osalta perusteltua tukeutua edelleen edellä mainittuun vuoden 2021-raportin suosituksiin.

1.2. Tutkimus- ja/tai kokemustieto koskien lohenkalastusrajoitusten vaikutusta lohikantojen elpymiseen

Vuosien 2021 ja 2022 kokemusten nojalla lohenkalastuskielto lisäsi emokalojen määrää noin kaksinkertaiseksi edellisvuoteen verrattuna Tenon lohikannoissa sekä se, että jos lohenkalastusta ei olisi kielletty vuonna 2022, olisi nousevien lohien määrä jäänyt arvioiden mukaan vuoden 2020 tasolle tai jopa alhaisemmaksi. Edellä mainitun perusteella kalatalousviranomainen toteaa, että lohenkalastuskiellolla on selvästi todettu olevan positiivisia vaikutuksia lohikantojen elpymiseen ja siten

lohenkalastuskiellon voidaan katsoa olevan perusteltu ja efektiivinen keino lohikantojen tilan kohentamiseen.

1.3. Arviointi koskien vähäisen lohenkalastusmahdollisuuden sallimista; niin sanotun ”käännetyn todistustaakan” arviointi; varovaisuusperiaate

Vähäisen kalastuksen sallimisen toteuttamisen ja sen vaikutusten arviointi on huomattavan vaikeaa. Sosiaalisesti rajoitetun kalastuksen mahdollinen toteuttaminen tasapuolisesti eri kalastajaryhmien välillä on hankalaa erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen näkökulmasta. Lisäksi riskinä on se, että kalastuspaine mahdollisesti kertautuu sivuvesien ja rannikkokalastuksen kalastusmääräysten kautta ja kalastuspainetta siirtyy muulta ajalta sille ajalle, kun kalastus on sallittua. Tämä tarkoittaa sitä, että pienen lohenkalastusmahdollisuuden mahdollistaminen on sen aiheuttamien ennakoimattomien seurausten vuoksi vaikeaa. Ottaen huomioon varovaisuusperiaate, pitää kalatalousviranomainen perusteltuna näkökulmaa, jossa asiaa tarkastellaan siten, että lähtökohdaksi vallitsevassa lohikantojen heikossa tilassa kalastus on lähtökohtaisesti rajoitettua ja kalastus mahdollistetaan tutkimustulosten osoittaessa, että lohenkalastus voidaan kantojen kestävän hyödyntämisen puitteissa sallia. Kyseinen tapa suhtautua kalastuksen mahdollistamiseen on esityksessä tuotu esille niin sanotun käännetyn todistustaakan koskevan oikeustieteellisen todistusopin terminologiasta, joka sinänsä auttaa hahmottamaan miten asiassa on perusteltua suhtautua monelle taholle kriittisen luonnonvaran riskien minimoimisen punnintatilanteessa.

1.4. Lohenkalastuskiellon aiheuttamista negatiivisista vaikutuksista eri tahoille; lyhyen ja pidemmän aikavälin toimintamuotojen ja oikeuksien toteutumisen turvaaminen

Kalatalousviranomainen tiedostaa, että lohenkalastuksen rajoittamisella on merkittäviä negatiivisia vaikutuksia saamelaiseen kulttuurin harjoittamisen edellytyksille. Lisäksi kiellolla on merkittäviä negatiivisia vaikutuksia Utsjoen kunnan matkailukalastuksen tuottamiseen sekä paikallisyhteisön taloudellisiin, kulttuurillisiin ja sosiaalisiin toimintamuotoihin. Lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna negatiiviset vaikutukset ovat huomattavia, eikä lohenkalastuskiellon negatiivisia vaikutuksia edellä mainittujen asiaryhmien osalta ole pidettävä vähäisinä. Negatiivisista vaikutuksista huolimatta lohenkalastuskiellon asettaminen on pidemmällä aikavälillä ainoa kestävä ratkaisu edellä mainittujen negatiivisten vaikutusten ehkäisemiseksi tulevaisuudessa sekä kyseisten toimintamuotojen harjoittamisen turvaamiselle jatkossa – lohikantojen pysyvä romahtaminen johtaisi tulevaisuudessa pahimmillaan edellä mainittujen toimintamuotojen ja oikeuksien totaaliseen toteutumattomuuteen.

1.5. Lohenkalastuskiellon arvioinnista kokonaisuutena

Kalatalousviranomainen toteaa, että asiassa on kyse useiden perusoikeuksien normikollisiotilanteesta. Asiassa on toisaalta otettava huomioon se, että perusoikeusnormit ovat luonteeltaan pääsääntöisesti joustavia, kunhan perusoikeuksien ydinalueeseen ei puututa. Hallituksen esityksessä korostuu perustuslain 20 §:n mukainen vastuu ympäristöstä, mutta esityksessä on punnittu oikein eri perusoikeuksien rajoitusperusteita ja -mahdollisuuksia. Perusoikeusjärjestelmää onkin tulkittava kokonaisuutena, eikä vain yksittäisten oikeuksien pohjalta. Kalatalousviranomainen toteaa, että esitetyn tutkimustiedon valossa lohikantojen kriittinen tila ja toisaalta rajoitusten positiivisesta vaikutuksesta lohikantojen tilaan saadut kokemukset sekä varovaisuusperiaatteen mukainen harkinta ja pienen lohenkalastusmahdollisuuden sallimiseen liittyvät yhdenvertaisuus- ja järjestämisongelmat johtavat tilanteeseen, jossa esitetty lohenkalastuskielto on perusteltu.

1.6. Kyttyrälohen pyyntiin tarkoitetun hanketoiminnan salliminen

26.1.2023

Kalatalousviranomainen pitää kyttyrälohen kohdistuvan hanketoiminnan sallimista kannatettavana. Kyttyrälohen aiheuttamasta haitasta Atlantin lohen elinvoimaisuudelle ei sinänsä ole tutkimustasolla riidatonta tai selvää. Kyttyrälohen pyytämisen osalta voidaan kuitenkin todeta, että sen pyynti ei ainakaan vaikuta negatiivisesti Atlantin lohen elinvoimaisuuteen niin kauan, kun voidaan varmistua siitä, että Atlantin lohen sivusaaliskuolleisuus minimoidaan tarpeeksi tehokkaasti hanketoiminnassa. Tältä osin on perusteltua vähintään asetustasolla mahdollistaa Lapin ELY-keskuksen toimivalta hylätä mahdolliset kyttyrälohen pyyntiin kohdistuvat hankkeet, jotka aiheuttavat arvion perusteella liiallista sivusaaliskuolleisuutta tai liiallisen sivusaaliskuolleisuusriskin. Asetustasolla on lisäksi täsmennettävä esimerkiksi sitä, miten etusijajärjestys hankkeiden osalta ratkaistaan mahdollisissa pyyntipaikkoihin kohdistuvissa sekä sitä, miten aikataulullisesti hankkeiden ilmoitukset on oltava viranomaisen saatavilla.

Esityksen osalta todetaan vielä se, että tällä hetkellä säännös mahdollistaa teoriassa kaikkien eri kalastajaryhmien hanketoimintaan ryhtymisen niiden henkilömäärästä ja oikeudellisesta muodosta riippumatta. Kalatalousviranomainen huomauttaa, että asiassa voisi olla perusteltua selvittää, olisiko hanketoiminnan ilmoittajien/ hanketoimintaan ryhtyvien oikeutettujen kalastajaryhmien määrää tai laatua perusteltua supistaa tai rajata. Vaarana on paitsi hakemusmäärien runsaus, myös eri kalastajaryhmien seuranta ja siitä aiheutuva mahdollinen lupien valvonnan vaikeus. Tätä voisi ehkäistä esimerkiksi hanketoimintaan osallistuvien rajaamista siten, että oikeutettuja hanketoiminnan ilmoituksen ja siten luvan saamiseen olisivat esimerkiksi kootusti kalatalousalueet tai muut vastaavat toimijat. Kalatalousviranomainen jättää asian kuitenkin harkittavaksi.

Johtava kalatalousasiantuntija — Jari Leskinen

Lakimies — Elias Rauhala

Tämä asiakirja KEHA/2964/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/2964/2022 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Rauhala Elias 27.01.2023 12:20

Ratkaisija Leskinen Jari P 27.01.2023 12:23